

Den legale obduktion i søgelyset.

Af JØRGEN VOIGT.

Tidl. prosekter ved Københavns Universitets retsmedicinske Institut.
Lægeseekretær i Retslægerådet.

Ved et møde, British Association of Forensic Pathologists afholdt i København 1953, var hovedemnet „The obscure autopsy“. I den anledning opgjorde forfatteren *et 10-års obduktionsmateriale fra Københavns Universitets retsmedicinske Institut med henblik på antallet af uopklarede dødsfald*. Resultatet af opgørelsen blev forelagt ved mødet, og det har været offentliggjort i detaljer i Nordisk Medicin (vol. 52: p. 1612, 1954). Da tallene også må antages at have interesse for jurister og andre kriminologisk interesserede, skal de meddeles her i oversigt.

Som bekendt opdeles de dødsfald, der kommer til legalt ligsyn, i følgende grupper efter døds måde: Drab, ulykkestilfælde, selvmord og naturlig død, hvis da ikke døds måden må betegnes som ukendt. Foretages legal obduktion, findes i langt de fleste tilfælde en tilfredsstillende dødsårsag, men der vil altid restere en mindre del, som, trods meget fyldige oplysninger, retslig obduktion og eventuelle supplerende undersøgelser, forbliver uopklarede, et forhold, som måske ikke alle gør sig klart.

Når man gennemgår litteraturen, finder man, at antallet af de uopklarede tilfælde angives meget forskelligt. Der er opgivet tal varierende fra 0,86 % til 14 %. Det skal dog bemærkes, at materialerne er meget forskellige både af sammensætning og størrelse, og de forskellige forfattere har benyttet noget forskellige kriterier, når de skulle bedømme, hvorvidt sektionfundene gav en tilstrækkelig forklaring på dødsfaldet. Dette bevirker, at man kun med begrænset ret kan drage sammenligning imellem disse materialer indbyrdes og imellem dem og det her omhandlede.

Materialet fra det københavnske retsmedicinske Universitets-Institut omfatter alle retslige obduktioner, der er foretaget i årene 1943 til 1952 inklusive. Arbejdets organisation på Institutet borger for undersøgelsernes ensartethed og kvalitet.

I det nævnte tidsrum foretoges af Institutet ialt 4.092 retslige obduktioner. Alle obduktioner af børn under 2 år (364) er på forhånd udskudt ved bearbejdelsen, idet børnedødsfaldene frembyder så specielle problemer, at de bør behandles helt for sig selv. Af de resterende 3.728 tilfælde udgør grupperne *naturlig død* og *ukendt døds måde* 1.378 tilfælde, og de uopklarede tilfælde er udelukkende fundet inden for disse to grupper. Konklusionen, som danner afslutningen på en retsmedicinsk obduktion, bygger som bekendt, dels på de i sagen foreliggende oplysninger, dels — og i første række — på fundene ved selve obduktionen og de eventuelle supplerende undersøgelser. I 91,5 % af de 1378 tilfælde

kunne dødsårsagen på grundlag heraf oplyses med fuldstændig sikkerhed. Når disse tilfælde, der må anses for fuldt opklarede, udskydes, resterer 87 tilfælde, som naturligt kan deles i 2 grupper: 1) Den første gruppe (59 tilfælde) omfatter sektioner med relativt uopklaret dødsårsag, 2) den anden gruppe (28 tilfælde) udgøres af sektioner med absolut uopklaret dødsårsag.

Ad 1) Ved relativt uopklarede tilfælde forstås tilfælde, hvor de anstillede undersøgelser ganske vist ikke har givet nogen fuldt tilfredsstillende løsning på spørgsmålet om dødsårsagen, men hvor enten de foreliggende oplysninger eller obduktionsfundet har givet et vist fingerpeg med hensyn til, hvad årsagen kan have været til det uventede dødsfald (f. eks. oplysning om epilepsi eller symptomer på voldsom akut infektion eller fund af sparsomme hjerteforandringer). De to typer af relativt uopklarede dødsfald omfatter henholdsvis 33 og 26 tilfælde.

Ad 2) Ved absolut uopklarede tilfælde forstås selvsagt sådanne tilfælde, hvor såvel oplysninger som obduktionsfund og eventuelle supplerende undersøgelser (hvorved forstås histologisk undersøgelse, samt farmakologisk og bakteriologisk undersøgelse) har været negative. Af dem findes 28 i det her behandlede materiale. I 5 af tilfældene kan det negative resultat forklares (f. eks. ved, at en meget stærk forrådnelse har umuliggjort en tilbundsgående undersøgelse). Eet tilfælde gav svag mistanke om, at der kunne foreligge forgiftning. Retfærdigvis bør dog også disse 6 tilfælde medtages ved en opgørelse som denne, og resultatet bliver, at 28 dødsfald eller 2 % af det samlede materiale har været fuldstændig uopklarede.

Et retsmedicinsk obduktionsmateriale som det her omhandlede lider af den mangel, at det ikke er noget aldeles systematisk gennemundersøgt materiale. Det forholder sig jo således, at det i hvert enkelt tilfælde ved aftale mellem politiet og obducenten fastsættes, hvilke supplerende undersøgelser, der skal foretages. De fuldstændige bakteriologiske og toksikologiske undersøgelser foretages henholdsvis på Statens Seruminstitut og på Universitetets farmakologiske Institut, og politiet må som bekendt udrede ret betydelige summer ekstra for disse undersøgelser — især for forgiftningsundersøgelserne. Har derfor obduktionen som sådan med stor sandsynlighed udelukket, at en forbrydelse har fundet sted, eller iøvrigt givet svar på de stillede spørgsmål, vil de supplerende undersøgelser ikke blive begæret, selvom det ville være ønskeligt i hvert fald af lægevidenskabelige grunde. (Det skal dog bemærkes, at Københavns politi på dette punkt er overordentlig forstående over for lægelige ønsker om at føre undersøgelserne til bunds). For i nogen grad at råde bod på dette forhold har vort Instituts biokemiske afdeling i de seneste år foretaget partiel toksikologisk undersøgelse (mod et ringe vederlag) for nogle af de hyppigst forekommende gifte (barbitursyrer, ni-

kotin, cyankalium etc.), ligesom Retsmedicinsk Institut har indført den specifikke, enzymatiske metode til alkoholbestemmelse, når der er tale om ligblod. Disse mindre omfattende undersøgelser foretages især, når nødvendigheden af omgående opklaring indicerer det, eller når de kan formodes at ville være tilstrækkelige.

Kun den mikroskopiske vævsundersøgelse er foretaget i meget vid udstrækning, idet den udføres af Institutet, uden at der pålægges politiet yderligere udgifter af den grund. I 30 tilfælde gav den mikroskopiske undersøgelse oplysning om dødsårsagen, medens alle andre udførte undersøgelser var komplet negative.

Der kan ikke være tvivl om, at systematisk gennemført fuldstændig bakteriologisk og toksikologisk undersøgelse af alle tilfælde, hvor de øvrige fund har været negative, vil kunne bringe antallet af absolut uopklarede tilfælde ned under 2 %, ligesom de erfaringer, der stadig høstes, og de mere og mere forfinede undersøgelsesmetoder, som stadig kommer til, også vil bidrage til reduktion af dette tal; men det er på den anden side givet, at der altid vil restere et vist minimum af tilfælde, hvor en opklaring ikke er mulig.

Her kan som eksempel nævnes det dødelige shock, som kan udløses fra flere forskellige organer, bl. a. fra halsorganerne. Disse shock, som ikke giver anledning til påviselige organforandringer, har været gjort til genstand for videnskabelige undersøgelser i ret vid udstrækning, og deres forekomst må betragtes som fastslået. *) Man kender således sikre tilfælde, hvor selv et let greb om halsen har medført døden ved udløsning af et fatalt shock via visse nervebaner. Dette er grunden til, at Institutet i erklæringer vedrørende personer, der har været udsat for kværkningsforsøg, altid anfører, at ethvert bløt nogenlunde kraftigt greb om halsen kan indebære en vis livsfare. Man nødes også til at erkende, at visse individer har en så nedsat resistens (påviseligt eller upåviseligt), at deres „livsflamme“ kan blæses ud af selv meget beskedne påvirkninger — et forhold, enhver, der beskæftiger sig med medico-legal praksis, bør være på det rene med, således at der ikke à tout prix skal spores en gådefuld forbrydelse bag ethvert uopklaret obduktionstilfælde. Det kan ikke undre, at disse individer med stærkt nedsat resistens ikke når at blive gamle, og i overensstemmelse hermed findes da også det største antal af absolut uopklarede dødsfald blandt unge og yngre (i det her omhandlede materiale fandtes det største antal tilfælde i aldersklassen 30—39 år).

Når man sammenligner med tidligere offentliggjorte resultater, ses det, at disse resultater herhjemme fra er blandt de bedste, og det ses af tallene, at man ved den legale obduktion inklusive sup-

*) Se f. eks. Keith Simpson: Modern trends in forensic medicine (1953).

plerende undersøgelser i langt de fleste tilfælde får en tilfredsstillende opklaring af dødsårsagen, rent bortset fra, at man i praktisk talt alle tilfælde vil kunne afgøre, hvorvidt der kan have ligget en forbrydelse til grund for dødsfaldet. Så meget mere besynderligt kan det da forekomme, at der ikke herhjemme foretages flere legale obduktioner, end tilfældet er.

Til nærmere belysning heraf skal først og fremmest redegøres for det samlede antal af legale ligsyn og legale obduktioner, der har fundet sted her i landet i årene 1949 til 1953 incl. (tabel I).

Tabel I.

	1949	1950	1951	1952	1953
Samlede antal legale ligsyn i Danmark (incl. udlændinge, døde her)	3624	3565	3742	3622	3613
Heraf legal obduktion	603	580	576	562	519
% legale obduktioner	17 %	16 %	15 %	16 %	14 %

Det ses, at autopsiprocenten ligger temmelig konstant omkring 15, et tal, der i sammenligning med tallene fra mange andre lande er overordentlig lavt (til eksempel kan nævnes, at der i London gøres obduktion i 100 % af „coroner cases“, som svarer til den gruppe af dødsfald, hvor der herhjemme afholdes medico-legalt ligsyn).

Indikationerne for afholdelse af retslige obduktioner i de andre nordiske lande afviger en del fra de danske, og de tal, som oplyses fra Finland, Norge og Sverige, er derfor ikke sammenlignelige med vore. Af indhentede oplysninger fremgår, at det, der i Helsingfors og Oslo betegnes som retsligt ligsyn, næsten uden undtagelse efterfølges af en retslig obduktion, blot må det bemærkes, at retslige ligsyn i Finland og Norge forekommer langt sjældnere end i Danmark. Med forholdene i Sverige er det endnu vanskeligere at drage sammenligning, for der opererer man med 3 forskellige obduktionsformer: Egentlige „rättsmedicinska obduktioner“, „fullständiga dödsintygsobduktioner“ og „enkla dödsbevisobduktioner“, og yderligere er organisationen ikke systematisk gennemført i dette land. De absolutte tal har derfor ikke så megen interesse, det skal dog nævnes, at antallet af egentlige retsmedicinske obduktioner i årene 1949—1953 incl. var henholdsvis 460, 428, 454, 469 og 457, d. v. s. tal, der ligger langt under de danske, når forskellen i de to landes befolkningstal tages i betragtning, et forhold, som bl. a. formentlig forklares ved den meget lave sektionsfrekvens i Sveriges udstrakte landområder; forskellen mellem land og større byer er dér langt større end i Danmark.

Større interesse har det imidlertid at undersøge, hvorledes antallet af obduktioner fordeler sig mellem København og provinsen, og i tabel II er de nævnte tal udspecificerede, idet autopsiprocenten er udregnet isoleret for København (hvor de retslæge-

Tabel II.

	1949	1950	1951	1952	1953
Legale ligsyn i Stor-København	968	986	1042	967	924
Heraf med legal obduktion	253	274	266	264	185
% legale obduktioner i Stor-København	26 %	28 %	27 %	27 %	20 %
Legale ligsyn i Københavns amt (incl. Roskildekredsen)	471	486	421	373	397
Heraf med legal obduktion	78	69	61	62	78
% legale obduktioner i Københavns amt	17 %	14 %	15 %	17 %	20 %
Legale ligsyn i resten af landet	2185	2093	2279	2282	2292
Heraf med legal obduktion	272	237	249	236	256
% legale obduktioner i resten af landet	12 %	11 %	11 %	10 %	11 %

lige funktioner udføres af Retsmedicinsk Institut), for Københavns Amtslægekreds og for det øvrige land. De således fremkomne tal viser klart, at procenten af obduktioner i København gennemgående ligger mere end 100 % over procenten i provinsen, mens tallet for Københavns Amtslægekreds ligger et sted midt imellem. *)

En sammenligning af procenten af legale ligsyn i København og resten af landet i lighed med den ovenfor anførte analyse lader sig ikke gennemføre så simpelt, idet dødelighedsstatistikken opererer med tal, opgjort efter de afdødes hjemsted og ikke efter dødsstedet. Det viser sig dog, at de legale ligsynsattester udgør omkring 10 % af det samlede dødsattestantal (et tal, der svarer til udenlandske materialers), og såvidt det kan skønnes udfra de umiddelbart tilgængelige opgørelser, er der kun ringe forskel mellem hovedstaden og det øvrige land på dette punkt, omend hovedstaden dog synes at ligge en smule højere. Dette tyder på, at ligsynsloven administreres ret ensartet overalt, men lovens bestemmelser for afholdelse af legalt ligsyn er også forholdsvis klare. Derimod synes der at være stor forskel på de retningslinier, der følges, når der er tale om begæring af legal obduktion i provinsen og i København.

Hvis man vil søge en forklaring herpå, må man først medgive, at det naturligvis ikke er givet på forhånd, at de materialer, der

*) Det skal bemærkes, at obduktionsprocenten i København for 1954 ligger på 24, således at det lave tal i 1953 må anses for en af de tilfældige variationer, som naturligvis kan forekomme.

sammenlignes, er helt identiske, men det er dog ganske usandsynligt, at der skulle forekomme en sådan systematisk forskel mellem Københavns og provinsens materialer af legale ligsyn, at dette alene kan forklare den konstante store forskel i obduktionsprocenten. En af årsagerne kan sikkert søges i, at bestemmelserne for afholdelse af legal obduktion i modsætning til ligsynsbestemmelserne er langt mere vage og giver større mulighed for personligt skøn. Dertil kommer — foruden selve det, at en storby på grund af den stærkt inhomogene befolkning altid må have flere indicerede legale obduktioner end provinsen — som et meget væsentligt moment, at der er betydelig lettere adgang til at få foretaget obduktion i hovedstaden end i provinsen (når man ser bort fra Århus og Odense, hvor statsobducenterne er placerede). I provinsen uden for de to nævnte byer skal der sættes et stort og ret bekosteligt apparat i gang med tilkaldelse af obducent, hver gang en legal obduktion skal afholdes, medens langt de fleste obduktioner i København foretages på det sted, hvor ligsynet afholdes og af de samme læger. Allervæsentligst til forklaring på forskellen er dog måske det forhold, at man i København i vid udstrækning benytter sig af de såkaldte politisektioner, d. v. s. retslige obduktioner udført med nøjagtig samme teknik som de egentlige legale, men hvorover der ikke affattes en fuldstændig beretning, kun en kort konklusion, og som for politiet er betydeligt billigere. (I øjeblikket er gebyret for en legal obduktion i København 115 kr., for en legal obduktion uden for København 95 kr., og for en politisektion i København 50 kr.). Disse politisektioner anvendes således ofte, når man ved ligsynet ønsker at få oplyst dødsårsagen (f. eks. for at undgå, at der senere skal opstå rygter eller mistanke om forbrydelse), uden at der foreligger noget konkret mistænkeligt i sagen. *) En politisektion kan naturligvis også ligesåvel som den legale sektion udelukke, at dødsårsagen er af voldelig natur. *Tabel III* viser, hvor stor en brøkdelen af det samlede antal retslige obduktioner i København, der har været politisektioner, og det fremgår heraf, at trækkes antallet af politisektioner fra, ligger procenten af egentlige legale obduktioner for København og for provinsen meget nær hinanden.

På Universitetets retsmedicinske Institut anser man det der foretagne antal obduktioner (legale + politisektioner) for sufficient, og man har i forbindelse med de ansvarlige politikommisærer fundet forsvarlige retningslinier at arbejde efter, og udfra

*) Instruksen for begæring af politisektion (Københavns politidirektørs dagsbefaling nr. 358 af 29/12-1939) udtaler, at en politisektion „tilsigter i første række at være yderligere bistand for politiet, hvor man inden for grupperne „naturlig død“, „ukendt dødsårsag“ og „selvmord“ kunne ønske holdepunkter udover den almindelige efterforsknings oplysninger for antagelse af, at der intet mistænkeligt er knyttet til dødsfaldet“.

Tabel III.

	1949	1950	1951	1952	1953
Legale obduktioner i København	253	274	266	264	185
Heraf politisektioner	102	108	98	115	65
$\frac{0}{100}$ politisektioner	40 $\frac{0}{100}$	40 $\frac{0}{100}$	37 $\frac{0}{100}$	44 $\frac{0}{100}$	35 $\frac{0}{100}$

dette synspunkt må man anse obduktionstallet i provinsen for lavere end forsvarligt.

Hvis man skal bøde herpå, må det første skridt være at søge retningslinierne for afholdelse af retslig obduktion nærmere præciseret, end de er nu, en opgave, det vil falde naturligt at tage op i forbindelse med udarbejdelsen af forslaget til den nye ligsynslov. Samtidigt vil det være rimeligt at indføre „politisektioner“ i provinsen (til dato foretages uden for København kun enkelte politisektioner i Århus). Disse sektioner i provinsen vil ikke komme til at adskille sig væsentligt fra de legale, dersom deres udførelse hver gang skal indebære tilkaldelse af statsobducent, og det bør vel derfor overvejes, om ikke de amtsprosektorer, der utvivlsomt efterhånden vil blive ansat i alle landets amter, burde have bemyndigelse til — i forbindelse med de lokale embedslæger — at udføre disse obduktioner (forudsat, at deres uddannelse har omfattet en passende lang tjeneste på et retsmedicinsk Universitetsinstitut (i København eller i Århus)). De egentlige legale obduktioner skulle selvsagt stadig være forbeholdt statsobducenterne.

Til illustration af, hvor nemt en forbrydelse kan forblive uopdaget, uanset om der afholdes legalt ligsyn, skal følgende tilfælde fra Københavns Universitets retsmedicinske Institut refereres (leg. obd. nr. 154/47):

En 77-årig kvinde, som boede på en stiftelse, fandtes en dag liggende død i sin seng i naturlig stilling, iført nattøj. Der herskede tilsyneladende fuldstændig orden i værelset, og døren var aflåset. Det oplystes, at den afdøde havde lidt af „hjertekrampe“. Da det drejede sig om en dødfunden person, afholdtes legalt ligsyn, og trods den sædvanlige grundige udvendige undersøgelse fandtes intet mistænkeligt; der var nogen blodoverfyldning i karrene i bindehinderne, men ingen punktformede blødninger, som man ser f. ex. ved kværkning. Dødsattesten kom til at lyde på naturlig død, dødsårsag hjertesygdom. Ved en ransagning på bopælen fandt man imidlertid, efter at ligsynet var afholdt, en håndtaske i et skab, og det viste sig, at denne, som, efter hvad man fik oplyst, havde indeholdt blandt andet en sparekassebog med et par tusinde kroner, var opskåret, og indholdet var forsvundet. Der blev herefter foretaget legal obduktion, og ved den udvendige undersøgelse fandt man da et par ganske ubetydelige og overfladiske små hudafskrabninger på forsiden af halsen af et sådant udseende, at

de meget let kunne overses. Ved den indvendige undersøgelse fandtes udbredte blodudtrædninger i halsens bløddele foruden alle andre klas-siske tegn på en voldelig kvælningsdød. Man anholdt kort efter en ung mandlig slægtning til den afdøde, og han tilstod, at han havde dræbt hende ved kværkning.

Denne forbrydelse kunne meget vel være forblevet uopdaget, hvis ikke ydre omstændigheder havde givet stødet til, at der afholdtes legal obduktion, efter at man ved ligsynet ikke havde fundet en obduktion indiceret. Tilfældet illustrerer også meget klart, hvor forsigtig man skal være med at slutte, at en gennem vidneudsagn verificeret sygdom hos den afdøde repræsenterer dødsårsagen. Efter forfatterens mening burde blandt andet alene dette, at en person findes død, uden at der har været vidner til dødens indtræden, i de fleste tilfælde være indikation for afholdelse af i hvert fald politisektion, og i det refererede tilfælde ville en sådan, udført på denne indikation, med al ønskelig tydelighed have afsløret, at der forelå et drab.

Det turde gennem det foranstående være godtgjort, at en obduktion i de allerfleste tilfælde fører til et positivt resultat, omend enkelte tilfælde forbliver uopklarede. En legal obduktion kan tjene mange vigtige formål. Her skal som det allervæsentligste nævnes opdagelse og opklaring af forbrydelser, dernæst forebyg-gelse af senere rygter og mistanke om forbrydelse, samt placering af et eventuelt ansvar for et indtruffet dødsfald.

Når man ser på disse formål og deres betydning, kan man ikke være i tvivl om, at der herhjemme — i al fald i provinsen — obduceres for lidt, og det er forfatterens overbevisning — omend det selvsagt må blive noget af en trossag — at et vist antal forbrydelser som følge heraf mellem år og dag forbliver uopdagede; det refererede tilfælde støtter denne formodning.

Skulle man ud fra de her anførte facts og ræsonnementer stille forslag til en — både retsligt og lægeligt — tilfredsstillende ordning af det legale obduktionsvæsen her i landet, måtte minimal-kravene — udover de eksisterende bestemmelser — være:

1) Obduktion (legal obduktion eller politisektion, sidstnævnte eventuelt ved en fuldt kvalificeret amtsprosektor) af alle dødfundne personer (bortset måske fra helt oplagte selvmord og helt oplagte ulykkestilfælde).

2) Legal obduktion i alle ulykkestilfælde, i hvilke der findes en blot rent teoretisk mulighed for, at en person kan blive gjort ansvarlig for det indtrufne dødsfald.

3) Udvidet adgang for obducenterne til i tilfælde, i hvilke dødsårsagen ikke umiddelbart oplyses ved obduktionen, at lade foretage supplerende undersøgelser (udgifterne til disse går jo dog blot fra den ene offentlige kasse over i den anden).

Jørgen Voigt.